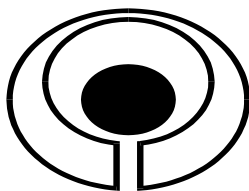

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

پایان نامه کارشناسی ارشد

گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی

عنوان:

اثربخشی آموزش توجه بر بهبود عملکرد خواندن دانش آموزان نارساخوان

نگارنده:

نثار مرادی

استاد راهنما:

خانم نرگس ادیب سرشکی

استاد مشاور:

دکتر فریبا یادگاری

استاد مشاور آمار:

آقای پوریا رضا سلطانی

دی ۹۲

شماره ثبت: ۱۹۶_۴۰۰۰

دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی

دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی
نابیدیه اعضای هیات داوران

خانم نثار مرادی

دانشجوی رشته کودکان استثنایی مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۹۱۱۷۰۰۰۰۴ از پایان نامه خود تحت عنوان: " اثر بخشی آموزش توجه بر بهبود عملکرد خواندن دانش آموزان نارسا خوان" در تاریخ ۹۴/۰۳/۰۵ در حضور هیات داوران دفاع نموده و بر اساس مصوبات شورای تحصیلات تکمیلی نمره ۱۸۱.۳۰ (حده درجی صرم) با امتیاز عالی به ایشان تعلق گرفت.

هیات داوران

استاد راهنما: خانم نرگس ادیب سرشکلی (نرگس ادیب)

استاد مشاور: دکتر فریبا یادگاری

استاد مشاور آمار: آقای پوریا رضا سلطانی

استاد داور: دکتر علیرضا محمدی آریا

دکتر بهمن بهمنی

مدیر گروه: دکتر معصومه پور محمد رضا تجربینی

کارشناس تحصیلات تکمیلی: آزاددخت چراغی

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تعهد نامه چاپ مطالب و مقالات مستخرج از پایان نامه / رساله دانشجویی

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

- با عنایت به اینکه هر گونه مقاله استخراج شده از پایان نامه یا رساله و / یا چاپ و انتشار بخشی یا تمام مطالب آن مبین قسمتی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه می باشد، بنابراین اینجانب نثار مرادی دانش آموخته رشته کودکان استثنایی متعهد می شوم که موارد ذیل را کاملاً رعایت نمایم:
۱. در صورت اقسام به چاپ هر مقاله ای از مطالب پایان نامه / رساله، خود را بعنوان دانش آموخته دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی و مقاله را برگرفته از پایان نامه دانشجویی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی معرفی نموده و از درج نام و آدرس دیگر خودداری کنم.
 ۲. در صورت اقدام به چاپ بخشی از / یا تمام پایان نامه یا رساله خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به اطلاع "انتشارات" و "دفتر تحصیلات تکمیلی" دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی برسانم.
 ۳. در صورت اقدام به چاپ هر گونه متن علمی اعم از مقاله، کتاب، پمفلت و ... مستخرج از تمام یا بخشی از پایان نامه / رساله خود، حتماً اسامی کلیه افرادی را که در انجام آن به صورت راهنما، مشاور، مشاور آمار و افتخاری بطور رسمی همکاری داشته اند، ذکر می کنم.
 ۴. در صورت اقدام به چاپ پایان نامه یا رساله در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را درج نمایم:
 ۵. " کتاب حاضر حاصل پایان نامه / رساله کارشناسی ارشد نثار مرادی در رشته کودکان استثنایی می باشد که در سال ۱۳۹۳ در دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی به راهنمایی خانم نرگس ادیب سرشکی مشاوره دکتر فریبا یادگاری مشاوره آمار آقای پوریا رضا سلطانی انجام و در سال ۱۳۹۴ از آن دفاع شده است."
 ۶. به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی اهداء نمایم. (دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد).
 ۷. در صورت عدم رعایت بند ۵، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تادیه می کنم.
 ۸. قبول می کنم که در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، یا عدم رعایت هر یک از مواد این تعهدنامه دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی می تواند مورد را از طریق دفتر حقوقی دانشگاه مطالبه و پیگیری قانونی نماید.
- اینجانب نثار مرادی دانشجوی رشته کودکان استثنایی مقطع کارشناسی ارشد. کلیه مفاد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را بدون قید و شرط قبول می نمایم، و به انجام آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی

امضاء و تاریخ

سپاسگزار کسانی هستم که سراغاز تولد من هستند.

از یکی زاده میشوم و از دیگری جاودانه.

استادی که سپیدی را بر تخته سیاه زندگیم نگاشت و مادری که تار مویی از او
بپای من سیاه نماند.

تقدیم به

مقدسترین واژه ها در لغت نامه دلم، **مادر مهربانم** که زندگیم را مدیون
مهر و عطوفت آن می دانم.

و پدرم، مهربانی مشفق، بردبار و حامی.

و برادرانم همراهان همیشگی و پشتوانه های زندگی ام.

تقدیر و تشکر

از استاد گرامی و شایسته؛ «سرکار خانم نرگس ادیب سرشکی» که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ ننمودند و زحمت راهنمایی این پایان نامه را بر عهده گرفتند؛

از استاد صبور و با تقوا، «خانم دکتر فریبا یادگاری»، مدیریت محترم گروه گفتار درمانی، که زحمت مشاوره این پایان نامه را در حالی متقبل شدند که بدون مساعدت ایشان، این پروژه به نتیجه مطلوب نمی رسید؛

و از «جناب آقای پوریا رضاسلطانی» استاد مشاور آمار کمال تشکر و قدردانی را دارم.

و همچنین از حمایت های بی دریغ مسئولین و کارکنان آموزش و پرورش شهر پاوه و مدرسه ابتدایی دخترانه حجاب و دانش آموزان و خانواده هایشان که در انجام این پروژه من را یاری دادند کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم.

چکیده:

هدف: هدف پژوهش حاضر تعیین اثربخشی آموزش توجه بر بهبود عملکرد خواندن دانش آموزان نارساخوان بود.

روش: پژوهش حاضر یک مطالعه نیمه تجربی با طرح پیش آزمون، پس آزمون با گروه کنترل بود. نمونه

پژوهش شامل ۳۰ دانش آموز دختر نارساخوان ۹-۱۱ سال بود که در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ از سطح مدارس

شهرستان پاوه به صورت نمونه گیری مبتنی بر هدف انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل جایگزین شدند.

گروه آزمایش طی ۲۰ جلسه (هفته ای سه جلسه؛ هر جلسه ۴۵ دقیقه) برنامه آموزش توجه را دریافت کردند در

حالی که گروه کنترل تنها از آموزش های متداول در مدرسه بهره مند شدند. آزمون تولوز- پیرون کودکان برای

غربال گری دانش آموزان نارساخوانی که نقص توجه داشتند اجرا شد و قبل و بعد از مداخله، آزمون سنجش

عملکرد خواندن و نارساخوانی (نما) توسط گروه های آزمایش و کنترل تکمیل شد و داده ها با استفاده از تحلیل

کوواریانس مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: نتایج نشان داد که تفاوت معنی داری بین گروه آزمایش و کنترل وجود داشت، بدین معنی که نمرات

گروه آزمایش بیشتر از گروه کنترل بود، همچنین در گروه آزمایش مقایسه پیش آزمون و پس آزمون نشان داد

که نمرات دانش آموزان در پس آزمون بیشتر بوده است در واقع روش آموزش توجه منجر به بهبود عملکرد

خواندن دانش آموزان نارساخوان شد ($P < 0/0005$).

نتیجه گیری: برنامه آموزش توجه تاثیر مثبت بر عملکرد خواندن دانش آموزان نارساخوان داشته و می توان

از آن به منظور بالا بردن عملکرد خواندن این دانش آموزان استفاده برد. این روش می تواند مورد استفاده روان-

شناسان، معلمان، مربیان مدارس ویژه، والدین و کلیه کسانی که با این افراد در ارتباط هستند قرار گیرد.

کلیدواژه ها: نارساخوانی، آموزش توجه، عملکرد خواندن

فهرست مطالب:

۱ فصل اول: کلیات پژوهش.....	۱
۱-۱- مقدمه.....	۱
۱-۲- بیان مساله.....	۳
۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش.....	۷
۱-۴- اهداف پژوهش:.....	۸
۱-۴-۱- هدف کلی:.....	۹
۱-۴-۲- اهداف اختصاصی:.....	۹
۱-۴-۳- هدف کاربردی:.....	۹
۱-۵- فرضیه ها:.....	۱۰
۱-۶- تعاریف مفهومی متغیرها:.....	۱۰
۱-۷- تعاریف عملیاتی متغیرها:.....	۱۱
۲ فصل دوم : پیشینه پژوهش.....	۱۳
۲-۱- مقدمه.....	۱۴
۲-۲- تاریخچه و تعریف نارساخوانی.....	۱۶
۲-۳- تعاریف نارساخوانی.....	۱۸
۲-۳-۱- تعریف دولت فدرال:.....	۱۸
۲-۳-۲- تعریف انجمن مشترک ملی برای ناتوانی های یادگیری:.....	۱۸
۲-۴- نظریات مربوط به ناتوانی های یادگیری.....	۱۹
۲-۴-۱- ۲- نظریه غلبه طرفی مغز:.....	۱۹
۲-۴-۲- نظریه شناخت گرایان:.....	۲۰
۲-۴-۳- نظریه روان کاوان :.....	۲۰
۲-۴-۴- نظریه کوتاهی دامنه توجه :.....	۲۱
۲-۴-۵- نظریه فرابری آگاهی ها:.....	۲۱
۲-۴-۶- نظریه تأخیر در رشد:.....	۲۱
۲-۴-۷- نظریه اختلال خفیف عملکرد مغز:.....	۲۲
۲-۴-۸- نظریه چند عاملی:.....	۲۲
۲-۵- مهم ترین رویکردهای آموزش خواندن.....	۲۲
۲-۶- مدل چال در مورد تحول خواندن:.....	۲۳

۲۵	۷-۲. نارساخوانی :
۲۵	۱-۷-۲. ویژگی های دانش آموزان نارساخوان
۲۶	۲-۷-۲. سیر و پیش آگهی
۲۷	۳-۷-۲. طبقه بندی نارساخوانی :
۲۹	۴-۷-۲. شیوع نارساخوانی و جنسیت:
۳۱	۵-۷-۲. ملاک های تشخیص نارساخوانی
۳۱	۶-۷-۲. معیارها و ویژگی ها برای تشخیص نارساخوانی
۳۳	۷-۷-۲. سبب شناسی نارساخوانی
۳۴	۱-۷-۷-۲. عوامل عصب شناختی
۳۴	۲-۷-۷-۲. عوامل ارگانیک و زیست شناختی
۳۵	۳-۷-۷-۲. عوامل محیطی
۳۵	۴-۷-۷-۲. عوامل آموزشی
۳۶	۸-۷-۲. ضرورت مداخله برای درمان نارساخوانی
۳۷	۹-۷-۲. روش های درمان نارساخوانی
۳۸	۱-۹-۷-۲. روش آموزش جهت آگاهی از واج و صداشناسی
۳۸	۲-۷-۹-۲. روش آموزش کل زبان
۳۸	۳-۷-۹-۲. روش آموزش کل واژه
۳۸	۴-۷-۹-۲. روش های چند حسی در خواندن
۳۸	۵-۷-۹-۲. روش آموزش خواندن برنامه ای
۳۹	۸-۲. دامنه توجه
۴۰	۱-۸-۲. نظریه کوتاهی دامنه توجه
۴۲	۲-۸-۲. تعریف و توصیف توجه و بی توجهی
۴۳	۳-۸-۲. فراخنای توجه
۴۴	۴-۸-۲. انواع توجه
۴۶	۵-۸-۲. اهمیت توجه
۴۷	۶-۸-۲. عملکرد های توجه
۵۱	۷-۸-۲. عوامل موثر بر توجه
۵۵	۸-۸-۲. آسیب ها و ضربات
۵۵	۹-۸-۲. شیفت توجه
۵۷	۱۰-۸-۲. سنجش توجه
۵۹	۱۱-۸-۲. کاستی توجه

۶۰ استمداد یا مدت توجه
۶۳ پیشینه پژوهش
۶۳ پژوهش‌های خارجی
۶۶ پژوهش‌های داخلی
۶۸	۳. فصل سوم: روش شناسی پژوهش
۶۹ ۱-۳. مقدمه
۶۹ ۲-۳. نوع مطالعه:
۶۹ ۳-۳. جامعه و نمونه آماری، روش نمونه‌گیری و برآورد حجم نمونه:
۷۰ ۴-۳. معیار های انتخاب افراد مورد مطالعه:
۷۰ ۱-۴-۳. معیار های ورود:
۷۰ ۲-۴-۳. معیار های خروج:
۷۰ ۵-۳. روش جمع آوری داده ها:
۷۲ ۱-۵-۳. آزمون سنجش عملکرد خواندن و نارساخوانی (نما):
۷۴ ۶-۳. متغیرهای پژوهش
۷۵ ۷-۳. روش اجراء:
۷۵ ۸-۳. محتوای جلسات آموزشی
۷۷ ۹-۳. روش تجزیه و تحلیل داده ها:
۷۸ ۱۰-۳. ملاحظات اخلاقی
۷۹	۴. فصل چهارم: یافته های تحقیق
۸۰ ۱-۴. مقدمه
۸۰ ۴-۲. بررسی جمعیت شناختی
۸۵ ۳-۴. بررسی توصیفی اطلاعات
۸۷ ۴-۴. تجزیه و تحلیل استنباطی
۹۴	۵. فصل پنجم بحث و نتیجه گیری
۹۵ ۵-۱. مقدمه
۹۵ ۲-۵. بحث و تفسیر یافته ها
۱۰۳ ۳-۵. نتیجه:
۱۰۴ ۴-۵. محدودیت های پژوهش
۱۰۴ ۵-۵. پیشنهادات پژوهشی:
۱۰۵ منابع

فهرست جداول:

جدول ۱-۴ توزیع آزمودنی ها در دو گروه	۸۰
جدول ۲-۴ توزیع پایه تحصیلی آزمودنی های گروه آزمایش	۸۱
جدول ۳-۴ توزیع پایه تحصیلی آزمودنی های گروه گواه	۸۱
جدول ۴-۴ توزیع ترتیب تولد اعضای گروه آزمایش و گواه	۸۲
جدول ۵-۴ وضعیت اشتغال پدران گروه آزمایش و گواه	۸۲
جدول ۶-۴ وضعیت اشتغال مادران گروه آزمایش و گواه	۸۳
جدول ۷-۴ توزیع سطح تحصیلات پدران گروه آزمایش و گواه	۸۳
جدول ۸-۴ توزیع سطح تحصیلات مادران گروه آزمایش و گواه	۸۴
جدول ۹-۴ شاخص های توصیفی مربوط به داده های حاصل از اجرای پیش آزمون توجه	۸۵
جدول ۱۰-۴ شاخص های توصیفی مربوط به داده های حاصل از اجرای پیش آزمون و پس آزمون سنجش عملکرد خواندن و نارساخوانی (نما)	۸۶
جدول ۱۱-۴ آزمون کولموگروف- اسمیرنوف برای اطمینان از نرمال بودن توزیع نمرات متغیرها	۸۸
جدول ۱۲-۴ آزمون لون برای اطمینان از همگنی واریانس های متغیرها	۸۹
جدول ۱۳-۴ نتایج کلی تحلیل کوواریانس چند متغیره	۸۹
جدول ۱۴-۴ مقایسه پس آزمون نارساخوانی در دو گروه با کنترل اثر پیش آزمون	۹۰

فصل اول:

کلیات پژوهش

۱-۱. مقدمه

ناتوانی های یادگیری^۱ مهم ترین علت عملکرد ضعف تحصیلی محسوب می شوند و هر ساله تعداد زیادی از دانش آموزان به این علت در فراگیری مطالب درسی دچار مشکل می شوند (احدی، ستوده و حبیبی، ۱۳۹۱). معمولاً این دانش آموزان از هوش نرمال یا بالاتر برخوردارند ولی در شرایط تقریباً یکسان آموزشی نسبت به دانش آموزان دیگر عملکرد تحصیلی ضعیف تری نشان می دهند و علیرغم قرار داشتن در محیط آموزشی مناسب و نیز فقدان ضایعات بیولوژیک بارز و عدم مشکلات اجتماعی و روانی حاد، با داشتن هوش متوسط قادر به یادگیری در زمینه های خاصی (خواندن، نوشتن، محاسبه) نمی باشند (کاراند^۲، ماهاجان^۳ و کالکارنی^۴، ۲۰۰۹). یکی از رایج ترین ناتوانی در میان دانش آموزان، نارساخوانی^۵ می باشد (کاپلان^۶ و سادوک^۷، ۱۳۹۰). مشخصه این اختلال، ناتوانی برای بازشناسی واژه ها، خواندن کند و نادرست و فهم ضعیف است (سادوک و سادوک^۸، ۲۰۰۷). خواندن نوعی فرآیند روانی -زبانی مبتنی بر اطلاعات بینایی و آگاهی خواننده و همچنین قوانین واج شناختی و معنایی است. به عبارت دیگر خواندن نوعی فرآیند آزمایشی و شامل استفاده از نشانه های زبانی در درون داد ادراکی حاصل از انتظارات خواننده است که باید اطلاعات رسیده را پردازش کند و برای تأیید، رد یا تصحیح مورد واریسی و تصمیم گیری قرار دهد. خواننده برای ایجاد پلی بین متن یا حروف چاپی و معنای آن باید مجموعه ای از فرآیندها؛ به ویژه توانایی ادراک بینایی و سایر توانایی های شناختی (حافظه، توجه، سازماندهی)، دانش زبانی و تجارب گذشته را فعال کند. در واقع، خواندن محصول توانایی های شناختی، زبانی، دانش قبلی و کسب مهارت در توانایی های خاص خواندن است (الله رادی، مدرسی و محمدی،

¹ . learning disabilities

² . Karande, S.

³ . Mahajan, V.

⁴ . Kulkarni, M.

⁵ dyslexia

⁶ . Kaplan, H.

⁷ . Sadocks, B. J.

⁸ . Sadock, V. A.

به کارگیری درمان های عصب- روان شناختی به عنوان کارآمدترین روش ها در درمان نارساخوانی مدنظر قرار گرفته و اثر بخشی درمان های عصب-شناختی در عملکرد خواندن دانش آموزان نارساخوان تأیید شده است (رابرتسون^۱، ۲۰۰۰؛ لورسو^۲، ۲۰۰۴؛ رابرتسون^۳ و بیکر^۴، ۲۰۰۲؛ باعزت، ۱۳۸۸). یکی از روشهای درمان عصب- روانشناختی، آموزش توجه می باشد. در این روش به دانش آموزان آموزش داده می شود تا بر یک سری مهارت ها شامل توجه، حافظه و... تسلط داشته باشند. میزان توجه یادگیرندگان به موضوع درس از عوامل اصلی در امر آموزش و یادگیری است، به طوری که بندورا تأکید می کند که مرحله ابتدایی هر یادگیری با توجه آغاز می شود و اگر توجه کافی نباشد، یادگیری فرد خدشه دار می گردد (هارتمن^۵ و هانفالوی^۶، ۲۰۰۲). توجه یکی از مهمترین فعالیت های عالی ذهن است و به تنهایی یکی از جنبه های اصلی ساختار شناختی است که در ساختار هوش، حافظه و ادراک نیز نقش مهمی دارد (دوپال^۷، مک گوی^۸، اکرت^۹ و ون برکلی^{۱۰}، ۲۰۰۱؛ سیدمن^{۱۱}، ۲۰۰۶؛ سوانسون^{۱۲} و ژرمن^{۱۳}، ۲۰۰۷). پژوهش های عابدی، ملک پور، مولوی، عریضی سامانی، امیری (۱۳۸۷) و دادستان (۱۳۸۹) نشان داده اند که بین نارساخوانی و توجه ارتباط معناداری وجود دارد، همچنین عملکرد ضعیف خواندن از مشکلات متداول دانش آموزان نارساخوان است (هالاها^{۱۴}، لوید^{۱۵} و کافمن^{۱۶}، ویس^{۱۷} و

-
- 1 . Robertson, J.
 - 2 . Iorosso, M.
 - 3 . Robertson, J. D.
 - 4 . Bakker, j
 - 5 . Hartman. J.
 - 6 . Hunfalvay. T.
 - 7 . DuPaul, G. J.
 - 8 . McGoey, K. E.
 - 9 . Eckert, T. L.
 - 10 . VanBrakle, J.
 - 11 . Seidman, L. J.
 - 12 . Swanson, L. H.
 - 13 . Jerman, O.
 - 14 . Hallahan, D. P.
 - 15 . Lloyd, J. W.
 - 16 . Kauffman, J. M.
 - 17 . Weiss, M. P.

مارتینز^۱، (۱۳۹۱). بنابر این با مداخلات آموزشی در ارتباط با توجه می توان به بهبود عملکرد خواندن این دانش آموزان تاثیر گذاشت.

۱-۲. بیان مساله

آمارهای مربوط به شیوع اختلال های یادگیری متفاوت است اما شیوع نارساخوانی بالا است و برای ارائه زودهنگام مداخله های درمانی، آموزش و بهره گیری از راهبردهای توانبخشی توجه به این گروه از اختلال ها دارای اهمیت به شمار می رود (برنینجر^۲، نیلسن^۳، آبت^۴، ویجسن^۵ و راسکینر^۶، ۲۰۰۸). این آمارها نشان می دهند شیوع نارساخوانی ۳ تا ۱۰ درصد جمعیت عمومی می باشد (سباستین^۷، پاتریک^۸، یورگن^۹ و موریس^{۱۰}، ۲۰۱۳). در پسران سه برابر شایع تر از دختران است و حدود ۷۵ درصد از کل ناتوایی یادگیری را تشکیل می دهند (کاپلان و سادوک، ۱۳۹۰). نارساخوانی یکی از حوزه های مهم است که معمولا مشکلات بیشتری برای دانش آموزان اختلال یادگیری به وجود می آورد. در این فرایند پیچیده شناختی همزمان مهارت های مختلفی از جمله حفظ توجه، بازداری تکانه ها، حافظه و... درگیر می شوند (تارویان^{۱۱}، نیکلاس^{۱۲} و فاوست^{۱۳}، ۲۰۰۷).

دانش آموزانی که در خواندن با مشکل مواجه هستند، احتمالا در بسیاری از حیطه های تحصیلی دیگر نیز مشکل دارند. کودکانی که در مهد کودک و کلاس اول عقب هستند، احتمالا در کلاس های دوم و سوم نیز عقب

¹ . Martinez, E. A.

² . Berninger, V. W.

³ . Nielsen, K. H.

⁴ . Abbott, R. D.

⁵ . Wijsman, E.

⁶ . Raskind, W.

⁷ . Sebastián, A.

⁸ . Patrick, S.

⁹ . Jurgen, T.

¹⁰ . Maurits, W.

¹¹ . Taroyan, N. A.

¹² . Nicolson, R. I.

¹³ . Fawcett, A. J.

خواهند ماند. در حدود کلاس دوم، معلمان غالباً مشکلات خواندن این دانش آموزان را تشخیص می دهند و آنان را برای ارزیابی آموزش ویژه ارجاع می دهند. در حدود کلاس سوم، دانش آموزان با مشکلات خواندن در دیگر موضوعات درسی نیز از همسالان خود عقب می افتند. یکی از دلایل عقب افتادگی در حیطه های دیگر این است که دانش آموزان نارساخوان نسبت به همسالانشان دسترسی کمتری به منابع اطلاعاتی دارند. از آنجایی که خوانندگان توانا اطلاعات جدید را از طریق خواندن به دست می آورند، بنابراین آنهایی که در خواندن ضعیف هستند، در حیطه های دیگر نیز از همسالان خود عقب می افتند. عقب افتادگی نسبت به همسالان از نظر دانش و اطلاعات موجب مشکلات هوشی می شود. بعضی از افرادی که در کودکی مشکلات شدید خواندن دارند، در بزرگسالی در زندگی و کار موفق می شوند، اما مشکلات اساسی خواندن بیشتر این کودکان، در بزرگسالی نیز ادامه پیدا می کند (هالاها، لوید و کافمن، ویس و مارتینز، ۱۳۹۱).

نارساخوانی، اصطلاحی است که برای دانش آموزانی به کار می رود که علیرغم هوش طبیعی و آموزش کافی قادر به خواندن صحیح مطالب نیستند (گنجی، زاهد و معینی کیا، ۱۳۹۱). این دانش آموزان ممکن است کلمه های بسیاری را بدانند و در تکلم خود استفاده کنند، اما از درک و شناسایی علایم نوشتاری عاجزند (شیویتز^۱ و شیویتز^۲، ۲۰۰۵ و ۲۰۰۸). به طور خاص، نارساخوانی نوعی اختلال در اشتباه کردن کلمات شبیه به هم، حدس زدن کلمات با در نظر گرفتن حروف ابتدا و انتهای کلمات، آیینه خوانی یا وارونه خوانی کلمات، مشکلات شدید در هجی کردن کلمات، بی میلی و انزجار از یادگیری خواندن و دشواری در تشخیص جز از کل می باشد (بروکس^۳، برنینجر^۴ و ابوت^۵، ۲۰۱۱). دانش آموزان مبتلا، موقع خواندن، اشتباهات متعددی مرتکب می شوند. این اشتباهات با حذف، افزودن یا جا به جا ساختن حروف مشخص است. این دانش آموزان در تفکیک بین حروف از نظر شکل و اندازه دچار اشکال هستند، بخصوص حروفی که از نظر جهت یابی فضایی و طول خطوط با

¹ . Shaywitz, S. E.

² . Shaywitz, B. A.

³ . Brooks, A. D.

⁴ . Berninger, V. W.

⁵ . Abbott, R. D.

هم تفاوت دارند (کاپلان و سادوک، ۱۳۹۰). معمولاً این دانش آموزان در درک و تمییز حروف و صداها، برقراری ارتباط بین واج‌ها، نامگذاری حروف و بازنمایی آن‌ها، درک معنی گروهی از کلمات نوشتاری در قالب جمله، حافظه کوتاه مدت، ادراک دیداری و شنیداری و مهارت‌های حرکتی ضعیف هستند (مک میلان^۱، ۲۰۰۴، پاکادانیا و احمدپناه، ۱۳۸۶).

امروزه اغلب صاحب نظران معتقدند که مولفه‌های اصلی خواندن، رمزگشایی (تلفظ کردن، یعنی تبدیل خطوط کج و معوج نوشته شده‌ی صفحه به کلمه) و درک مطلب (استفاده از مهارت‌های زبانی افراد برای درک فرآورده‌های رمزگشایی) می‌باشند. همزمان در این فرایند پیچیده شناختی مهارت‌های مختلفی از جمله توجه^۲ نیز درگیر می‌شود (تارویان، نیکلاس و فاوست، ۲۰۰۷). در این رابطه باید توضیح داد که عملکرد خواندن شامل موارد مختلف می‌شود از جمله (خواندن آواها، بخش کردن کلمات، صداکشی کلمات و جز کردن کلمات مرکب) است (حیدری، ۱۳۹۱). اما در این پژوهش عملکرد خواندن شامل خواندن کلمات، زنجیره کلمات، قافیه، نامیدن تصاویر، درک متن، درک کلمات، حذف آواها، خواندن نا کلمات، نشانه‌های حرف و نشانه‌های مقوله می‌باشد و با توجه به اینکه حروف الفبای فارسی دارای حروف مشابهی می‌باشد (ب پ ت ث؛ ج چ ح خ؛ ر ز ژ) و تنها تفاوت آنها در مکان قرار گرفتن نقطه می‌باشد و برای تشخیص این حروف نیاز به توجه بیشتر از طرف دانش آموز می‌باشد. رجبی و پاکیزه (۱۳۹۱) در پژوهشی که انجام دادند به این نتیجه رسیدند دانش آموزان نارساخوان از توانایی حافظه و توجه کمتری برخوردارند و این ضعف توجه موجب کاهش عملکرد خواندن آنها می‌گردد.

متغیر دیگری که بنا به نظر برخی از محققان عملکرد خواندن این دانش آموزان را بهبود می‌بخشد توجه است. با در نظر گرفتن این نکته که توجه یک فعالیت روانی پایه است که به فرد امکان می‌دهد تا آمادگی شناختی و رفتاری دقیقی را در مقابل یک محرک یا فعالیت طولانی در خود حفظ کند و اطلاعات لازم را کسب نموده و

¹ . Macmillan, J.

² . attention

واکنش لازم را ارائه نماید. توجه به دقیق بودن، وضوح، نو بودن و مناسب بودن محرک و همچنین میزان انگیزش فرد بستگی دارد (هوسکین^۱ و سوانسون^۲، ۲۰۰۰). وقتی فرد محرک خاصی را انتخاب می کند و خود را برای دریافت آن و ایجاد عکس العمل معین در مقابل آن آماده می سازد در این صورت گفته می شود توجه او به سوی امر معینی جلب شده است. به عبارت دیگر، توجه عبارت است از قدرت تمرکز کافی بر کاری برای جای دهی آن در مغز و دریافت ویژگی های اساسی محرک. توجه مقدم بر ادراک، یادگیری و تفکر است. در برخورد با عالم خارج ابتدا ذهن و حواس ما روی امر خاصی تمرکز پیدا می کند بعد آن را ادراک می نماییم و نسبت به آن فهم و بصیرت پیدا می کنیم و در جریان تفکر یا حل مسأله آن را مورد استفاده قرار می دهیم (شریعتمداری، ۱۳۸۳).

بی توجهی و اختلال دقت و تمرکز حواس، موجب اختلال هایی در حافظه کوتاه مدت، ادراک، به خاطر آوردن، تشخیص درست، یادگیری و شکل دادن به مفاهیم می گردد که این نیز موجب پایین آمدن عملکرد خواندن دانش آموز در مدرسه می شود (اهرمی، شوشتری، گلشنی منزه، کمرزین، ۱۳۹۰). در این میان یکی از روش های کارآمد روش آموزش توجه است، آموزش توجه آموزشی است که به منظور افزایش و بهبود توجه دانش آموزان صورت می گیرد. هدف متخصصان تعلیم و تربیت از اجرای این برنامه این است که به دانش آموزان کمک کنند تا سطح عملکرد تحصیلی و خواندن آنها بالا رود (عابدی، پیروز زیجردی و یارمحمدیان، ۱۳۹۱) و با فعالیت ها و آموزش های ویژه می توان برای این دانش آموزان اقدامات درمانی انجام داد. بنابراین می توان به این نتیجه رسید که یکی از اقدامات مورد استفاده، به کارگیری روش آموزش توجه برای این افراد است تا به این وسیله بتوان با افزایش توجه، عملکرد خواندن آنان را بهبود بخشید. در این راستا در پژوهشی که کیبی^۳، مارک^۴، مورگان^۵ و لانگ^۱ (۲۰۰۴) انجام دادند به این نتیجه رسیدند که توجه بر عملکرد خواندن دانش آموزان

^۱ . Hoskyn, M.

^۲ . Swanson, H. L.

^۳ . Kibby, M.

^۴ . Marks, W.

^۵ . Morgan, S.

نارساخوان تاثیر دارد. بنابراین هر عاملی که باعث بهبود عملکرد توجه شود، بالطبع باید بر عملکرد خواندن دانش آموزان نارساخوان تاثیر بگذارد (سانتراک، ۱۳۸۳). حال این مساله مطرح می شود که آیا توجه بر عملکرد خواندن دانش آموزان نارساخوان تاثیر دارد؟ با توجه به عدم دستیابی محقق به پژوهشی با همین عنوان که به نظر برسد رابطه مستقیم توجه و عملکرد خواندن را در داخل و خارج از کشور بسنجند، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که آیا آموزش توجه بر عملکرد خواندن دانش آموزان نارساخوان تاثیر می گذارد؟

۱-۳. اهمیت و ضرورت پژوهش

توجه یکی از مهم ترین فعالیت های عالی ذهن است و به تنهایی یکی از جنبه های اصلی ساختار شناختی است که در ساختار هوش، حافظه و ادراک نیز نقش مهمی دارد (گلاس^۲ و هالپاک^۳، ۱۹۸۶). با توجه به بررسیهای اخیر در مورد اثر فرآیندهای توجه بر عملکرد دانش آموزان نارساخوان، این حقیقت را روشن کرده است که این دانش آموزان در تکالیفی که مستلزم شناخت بیشتری است، به ویژه تکالیفی که در آن عوامل منحرف کننده توجه وجود دارند، بدترین عملکرد را از خود نشان می دهند و اغلب معلمان آنها را به عنوان افرادی که نسبت به همسالان عادی خود به طور معناداری توجه و دقت کمتری دارند، ارزیابی می کنند. حتی زمانی که به تکلیف در موقعیتهای مربوط به یادگیری توجه کافی نشان می دهند، در توجه بیشتر به اطلاعات موجود در تکالیف با مشکل مواجه می شوند و این امر عملکرد ضعیف خواندن را در میان این دانش آموزان تبیین می کند (استنکن^۴ و همکاران، ۲۰۱۱) و با توجه به اینکه ملتزر^۵ (۲۰۰۷) و مک کلووسکی^۶، پرکینز^۷ و دیونر^۸ (۲۰۰۹) بیان کردند که توجه از جمله توانایی هایی است که کودکان در آینده برای یادگیری در مدرسه به آن نیاز دارند و وندر

^۱ . Long, C.

^۲ . Glass, A. L.

^۳ . Holyoak, K. J.

^۴ . Stenneken, P.

^۵ . Meltzer, L.

^۶ . McCloskey, G.

^۷ . Perkins, L.

^۸ . Divner, B.